

Enric Querol Coll, *Francesc Vicent Garcia, poeta barroc. Vida i misteris del Rector de Vallfogona*, Barcelona, Rafael Dalmau, editor, 2023, 142 p., ISBN: 978-84-232-0890-6.

La canonització d'un escriptor a l'edat moderna es duia a terme fonamentalment a través de la confecció i publicació de la seva obra completa, fixada ecdòticament, i de la seva biografia, retòricament laudatòria. Vicent Garcia va assolir aquests estàndards el 1703 amb l'aparició de *L'harmonia del Parnàs*, gràcies als bons oficis de Joaquim Vives i Manuel de Vega i el suport de l'Acadèmia dels Desconfiats. Més de tres segles després, aquest 2023, la doble operació canonitzadora torna a emergir amb la publicació d'una nova vida del poeta, a càrrec d'Enric Querol Coll, plantejada com a «biografia crítica» que pretén eliminar nombrosos detalls tinguts per certs i restaurar l'autèntica trajectòria de l'escriptor, i amb l'inici de l'edició de l'obra poètica completa, a cura d'Albert Rossich, que també té per objectiu eliminar composicions falsament tingudes per obra de Garcia i fixar l'autèntica redacció de l'autor.¹ Es tracta innegablement d'una molt bona conjunció que permetrà perfilar millor l'autor. Això no obstant, diverses anècdotes vitals i diversos poemes establerts a l'edició de 1703 reapareixen ara en la biografia de Querol i en l'edició crítica de Rossich de manera molt similar a com es presentaven aleshores. La necessària evolució bibliogràfica supera, naturalment, els precedents però al mateix temps rehabilita aspectes introduïts pels erudits tardobarrocs que van impulsar *L'harmonia del Parnàs*.

Pel que fa a la vida, les divergències amb els intents previs de biografiar Garcia responen al coneixement molt més ampli dels fons documentals però també als diferents plantejaments crítics i a les metodologies, implícites o explícites, dels treballs precedents. Enric Querol és clar a l'hora d'exposar les bases metodològiques del seu treball: es tracta de «bastir una biografia crítica —és a dir, basada estrictament en

1. Francesc Vicent Garcia, *Poesia completa*, vol. 1: *Sonets i dècimes*, a cura d'Albert Rossich, Barcelona, Barcino, 2023, ressenyat en aquest número de *Caplletra* (vg. p. 373-378).

notícies positives i en la comprovació de l'origen i l'autenticitat de les publicades anteriorment» i per aconseguir-ho «resulta més convenient i operatiu fer aigua neta i no haver de trafegar el pes de tota la tradició anterior per un camí marcat d'antuvi» (p. 6). Les dades empíriques extretes d'arxius i ben contextualitzades en les coordenades històriques, socials i literàries del moment presideixen el relat biogràfic que confegeix Querol i esdevenen el valor més remarcable de la proposta. La prudència i l'honestedat acompanyen l'autor en aquest recorregut. De fet, ja el subtítol del volum alerta que s'hi exposa la «vida» però també els «misteris» que queden per resoldre. Això no obstant, com que la documentació no ho abasta tot, Querol amb bon criteri és capaç d'establir hipòtesis congruents, apuntar indicis i lligar caps per aventurar solucions a alguns dels misteris documentals, sense fer passar les deduccions per veritats documentades.

Querol no refuta tots els equívocs i les falsedats de les biografies precedents, simplement en prescindeix, i no sempre remarca les novetats que ell hi aporta, que són notables, tot i que sí que mostra una oposició clara i dura als plantejaments de Sinesi Sabater, autor d'una imaginativa *Biografía del doctor Francisco Vicente Garcia, rector de Vallfogona, y juicio crítico de sus obras poéticas*, publicada a Girona el 1882, que Querol no dubta a qualificar de «fabulacions tòxiques» (p. 35), unes observacions que recorden els laments i les queixes dels llatinistes envers les primeres biografies clàssiques de Virgili, les de Suetoni, Donat, Servi o Focas, tingudes per «a step from unabashed fantasy [...], guilty of simple stupidity».²

El nou relat biogràfic que construeix Querol s'estructura en cinc grans blocs: (a) infantesa i entorn familiar tortosí; (b) formació a Barcelona i primera ocupació a Vic; (c) establiment a Vallfogona com a rector; (d) actuació com a secretari de Pere de Montcada a Girona i darrers anys; (e) mort i fama pòstuma.

Al primer bloc, l'entorn familiar tortosí, Querol confirma tant els orígens menestrals de la família com el naixement circumstancial de l'escriptor a Saragossa i amplifica extraordinàriament el coneixement de l'entorn familiar i de la vida cultural de la Tortosa que el va veure créixer. La partida de bateig, però, no deixa de contenir alguns misteris, tant pel que fa al nom del batejat («Francisco Martínez», fill això sí de «Francisco Garcia y Margarita Fernández») com pel que fa a la identitat dels aristòcrates aragonesos que hi actuen de padrins. En aquest apartat Querol ressegueix minuciosament els Garcia, una família de teixidors amb interessos musicals, el tarannà dels quals veu ben reflectit al romanç *A la Cucafera de Tortosa*, on Vicent Garcia esmenta l'orgue portàtil i les flautes que acompanyaven musicalment la celebració popular. És interessant també el perfil de la mare del poeta, Margarida Ferrandis, d'un llinatge menestral

2. Nicholas Horsfall, *A Companion to the Study of Virgil*, Leiden, Brill, 1995, p. 19-20.

d'origen francès, els Ferrand, establert a Tortosa des de la segona meitat del segle XVI. És una dona amb iniciativa i temperament, vídua als 15 anys de l'espardenyer Mateu Genovès, casada als 16 anys amb Francesc Garcia i, mort el pare de l'autor, casada en terceres núpcies amb el llibreter Pau Bono, els fons bibliogràfics del qual havien de ser fonamentals en la formació del jove aspirant a poeta i dramaturg. Mort Pau Bono, la responsable de la llibreria serà Margarida Ferrandis. Querol ressegueix igualment un conjunt de personatges culturalment rellevants de la Tortosa del moment (Jeroni d'Herèdia, Joan Dessí, Duarte Dies, Melcior Figuerola, Jaume Rebullosa...), estableix les possibles connexions d'aquests escriptors amb Garcia i intenta identificar alguns dels poetes probablement tortosins que s'adrecen amb pseudònim a Garcia o a qui Garcia esmenta com a col·legues als seus poemes (Ocari, Silveri...).

Al segon bloc, la formació a Barcelona i la condició de «familiar» del bisbe de Vic, Querol documenta les estades juvenils de Garcia a Barcelona i reuneix un conjunt de bons indicis per, tot i no haver localitzat el registre corresponent, afirmar amb certesa que va graduar-se com a batxiller en arts a la Universitat de Barcelona. Prèviament, també a Barcelona, havia rebut la primera tonsura i el primer orde menor. El clima intel·lectual de la Barcelona dels primers anys del XVII no era tan exuberant com el de mitjan segle XVI i els estudis d'humanitats a la Universitat de Barcelona no passaven pel seu millor moment, però el jove Garcia hi havia de trobar necessàriament nous estímuls i inquietuds. Querol explora igualment la connexió del poeta amb el poderós bisbe de Vic Francesc Robuster, i amb la seva cort episcopal, de la qual formava part Garcia en tant que «familiar» del bisbe, a Vic i al castell bisbal d'Artés, al Bages, on residia habitualment.

Pel gener de 1607 Garcia esdevé rector de Vallfogona. Querol dedica el tercer bloc de la biografia, el més extens, al conjunt d'activitats que desplega mentre és rector titular de la parròquia tarragonina. Hi documenta l'activitat pastoral, les iniciatives per millorar la parròquia i fins i tot els noms dels diversos escolans, vicaris i majordomes que l'assistiren. Val a recordar que un dels escolans, els vicaris i algunes de les majordomes van trobar dimensió literària a l'obra poètica del rector i van deixar empremta en la tradició popular en forma d'ocurrents anècdotes. Querol no ofereix en aquest apartat una valoració global de l'obra literària de Garcia; no és la funció del model de biografia que articula, però sí que dedica una especial atenció a tres peces de notable extensió i complexitat escrites durant aquests anys: la *Navegació del marquès d'Almaçan*, l'*Oració panegírica a Felip de Berga* i la *Comèdia famosa de la gloriosa verge i màrtir Santa Bàrbara*. Explora igualment la participació de Garcia en certàmens literaris i ressegueix el procés d'edició dels volums que als prolegòmens incorporen poemes seus. En aquest sentit, l'atenció als impresos on es publiquen les seves primeres obres ofereix una nova mirada a les composicions i, per això, són rellevants les reflexions de Querol sobre la tria

lingüística de Garcia en aquests volums col·lectius: «és l'únic dels poetes que celebren Rebullosa que escriu en català, fet que exemplifica el canvi de tendència en l'ús de la llengua per part dels literats catalans» (p. 58). Efectivament, Garcia —i altres poetes principatins estrictament coetanis— opta decididament pel català amb una fluïdesa i desimboltura que generacions anteriors no havien sabut o volgut adquirir.

D'altra banda, sabem ja que no era real la imatge idíl·lica que Garcia projecta sobre ell mateix en les consideracions metaliteràries de la seva obra poètica, en tant que rector rural retirat al camp, allunyat del brogit urbà i impenetrable als neguits socials, perquè tant Albert Rossich com Josep M. Llobet havien buidat el registre d'absències —nombroses— de la parròquia, però ara Querol ens permet verificar els destins habituals de les seves absències: Tortosa, Vic, València i, sobretot, Barcelona.

Pel març de 1621 Garcia esdevé secretari de Pere de Montcada, nomenat bisbe de Girona. Al quart bloc del volum, Querol ressegueix la vinculació del poeta amb la família Montcada, la personalitat del bisbe i les ocupacions en tant que secretari, entre les quals el sermó funerari predicat el 12 de maig de 1621 a la catedral arran de la mort de Felip III, imprès a Barcelona el 1622. En realitat, el periple gironí de Garcia va ser molt reduït, perquè el bisbe traspassà el 29 de desembre de 1621, i les traces documentals que n'han pervingut són lamentablement minses. Tot i que amb la mort del bisbe sembla que per a Garcia s'esvaniren les expectatives de promoció eclesiàstica, no deixen de ser significatives l'obtenció del doctorat en Teologia al Col·legi de Sant Jordi i Sant Maties de Tortosa, a finals de 1622, i una estada a Madrid, a la cort, que Querol situa entre juny i desembre de 1622. Precisament aquell estiu l'arquebisbe de Tarragona Joan de Montcada va destinar a la cort de Felip IV el canonge i poeta Antoni Massanés. El contacte personal dels dos poetes tarragonins amb Lope de Vega no està —no sé si afegir un *encara*— documentat, però les noves dades donen consistència a algunes de les consideracions introduïdes per Manuel de Vega a la *Vida del doctor Vicent Garcia* de 1703: si més no el viatge a Madrid, la destinació a la Cort i la ubicació temporal de l'estada al final de la vida del rector deixen de ser fabulacions. I, tot i que la trobada no tingués la dimensió que Manuel de Vega li atorga, no sembla impossible que Garcia i Massanés coneguessin personalment Lope de Vega. És improbable que la formulació en passat de Manuel de Vega sigui real, val a dir que abans de conèixer-lo a Madrid «la sua [de Garcia] fama molts anys antes havia omplert los oïdos del fènix de la poesia castellana, Lope de Vega Carpio, qui ja venerava al gran numen de Garcia en algunes poemes que havien arribat a ses mans».³ Tot i que Querol no gosi anar

3. Josep Solervicens, *La poètica del barroc. Textos teòrics catalans*, Lleida, Punctum, 2012, p. 295-296. El volum edita i anota íntegrament aquesta primera vida de Garcia a la p. 276-308.

tan enllà, no em sembla que calgui descartar del tot que la frase de Manuel de Vega tingui versemblança formulada en futur.

El darrer bloc del volum es dedica a la mort del poeta i a la seva fama pòstuma. Querol documenta els seus darrers mesos, la malaltia que el portà a la mort, a Vallfogona el 2 de setembre de 1623, i n'estudia el testament, que institueix la mare com a hereva universal dels seus béns. Tot i resseguir els darrers anys de vida de la mare i la destinació dels seus béns, heretats per Gaspara Bono, germanastra del poeta, no localitza l'inventari dels seus béns ni indicacions sobre llibres en l'inventari confegit quan la mare va morir. Tanca el volum una síntesi de l'amplíssima documentació sobre difusió, enaltiment i recreació de l'obra de Garcia després de la seva mort, amb atenció especial a l'impuls que hi van donar des de Vallfogona i des de Tortosa, i un apèndix documental que transcriu la partida baptismal de Vicent Garcia, els testaments del pare del poeta i del poeta i inclou un útil arbre genealògic de la família Garcia-Ferrandis.

L'aportació de Querol és fonamental per documentar la trajectòria «real» de Garcia, per destriar les capes de fabulació que s'hi han anat incorporant i, en darrer terme, per oferir una visió més complexa i més rica del seu periple vital. Destaco en aquest sentit la importància fins ara inèdita que adquireix la ciutat de Barcelona en la vida i en la projecció literària de Garcia: a Barcelona va estudiar i va fer les primeres connexions intel·lectuals de pes; a Barcelona residien l'oncle Francisco Ferrandis, alguns dels poetes que Garcia esmenta a la seva obra poètica, per exemple Baltasar Pardina, o alguns dels seus protectors; i a Barcelona actua com a llibreter i editor el germanastre Pere Bono. Els misteris al voltant del poeta persisteixen però es van concretant. D'altra banda, Querol ofereix diverses pistes que no desenvolupa i que permetran anar més enllà en un futur: apunta connexions entre vida i obra literària que permeten llegir millor diverses composicions; aporta dades sobre possibles models literaris i indicacions sobre la circulació de poesia a la Tortosa de l'època; estableix connexions personals entre poetes que podrien tenir repercussions també en les seves obres literàries; o estableix vies diverses (epistolars, orals...) de transmissió de l'obra literària de Garcia en vida de l'autor que podien incidir en la diversa manera de configurar-la. En definitiva, pel que aporta, pel que sintetitza, pel que filtra i pel que insinua el volum d'Enric Querol, suposa una fita rellevant en el coneixement de l'autor més important del Barroc literari català.

JOSEP SOLERVICENS
Universitat de Barcelona
jsolervicens@ub.edu
ORCID 0000-0001-7057-0840

